

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ

Мораль – це перевага людини перед природою.

Ф. Ніцше

Головною метою морального виховання школярів на сучасному етапі є цілеспрямований свідомий процес формування гармонійної особистості, що включає розвиток гуманності, чесності, працелюбності, дисциплінованості, почуття відповідальності, власної гідності, патріотизму, любові до своєї країни.

Д. Дьюї стверджував, що неможливо мати одні етичні принципи для школи, а інші – для життя. «У людини одна поведінка, а отже, й одні принципи, якими вона керується всюди» [1, с. 9]. Саме тому в «Основних напрямках реформи загальноосвітньої і професійної школи», визначено, що «школа зобов'язана виробляти внутрішню потребу жити і діяти за принципами моралі, неухильно додержуватись правил співжиття. З ранніх років вона повинна виховувати в учнів колективізм, чесність і правдивість, вимогливість і принциповість, стійкість і мужність характеру» [2, с. 9].

Особливо непростим є процес виховання підлітків, оскільки в їхній психіці процеси збудження переважають над процесами гальмування і, незважаючи на те, що пам'ять стає більш продуктивною, статево дозрівання вносить нові переживання у життя.

Мета статті – охарактеризувати основні завдання, методи та форми морального виховання учнів середніх класів у сучасній школі. Підлітковий вік є особливим для розвитку школярів, адже це перехід від дитинства до юності. Триває він від 10–11 до 15 років, що відповідає навчанню у 5–9 класах. Підліток стає дедалі сильнішим фізично, він має уже певний досвід навчання і праці, стосунків з товаришами та дорослими – з огляду на все це він уже почуває себе дорослішим, не хоче, щоб його вважали маленьким. Це відчуття посилюється і новими умовами. Його навчає уже не один, а кілька вчителів, а клас бере активнішу участь у житті загальношкільного колективу, залучається до значнішої суспільно корисної праці. Міняється ставлення до вчителів, значно розширюється коло знань, які опановує школяр, з'являються нові прагнення та інтереси.

Свою специфіку має і моральне виховання учнів у цей період. Підлітки глибше розуміють моральні норми. Вони виявляють високу вимогливість у питаннях дружби і товаришування, в оцінці особистісних якостей своїх близьких.

Моральне виховання школярів здійснюється відповідно до таких завдань:

1. Формування в учнів моральних понять, поглядів і переконань;
2. Виховання моральних почуттів;
3. Вироблення навичок і звичок моральної поведінки.

Однак, зважаючи на особливості підліткового віку, ці завдання дещо трансформуються:

а) роз'яснення морально-етичних норм;
б) організація діяльності та поведінки школярів 5–9 класів, організація правильних стосунків у колективі і поза ним;

в) організація контролю і самоконтролю за станом морального формування особистості [3, с. 88].

Як відомо, у соціалізації та моральному становленні підлітка винятково важливу роль відіграє дитячий колектив. Адже добре організований колектив з цікавими традиціями, доцільними правилами, гармонійною системою колективного життя, насиченого різними справами, є не стільки об'єктом виховання, скільки активним учасником цього процесу. Вчитель-предметник, учитель, класний керівник володіють різними засобами організації колективу, домагаються того, щоб кожний учень проходив школу життя в колективі, набував справжнього досвіду моральної поведінки. «У тих дитячих колективах, де організована різноманітна діяльність, де життя дітей змістовне, різнобарвне, цікаве, діти успішно навчаються жити і працювати в колективі й для колективу. Вони навчаються узгоджувати свої інтереси, потреби з інтересами і потребами колективу. В умовах організованого колективу, де кожна дитина дбає не лише про себе, а й про свого товариша, всебічно розвивається особистість, її духовні і моральні сили» [3, с. 89].

На жаль, у виховній діяльності з учнями підліткового віку досі переважає певний консерватизм. Застосовуються переважно словесні методи виховання (зокрема, велика кількість бесід) або одноманітні масові форми роботи (організація вечорів, зустрічей тощо). Причому моральні знання, які отримують учні, не завжди впливають на їхню поведінку і діяльність, виникає розрив, що є однією з основних хиб виховної роботи школи.

Г. І. Цвєлих, Д. Л. Ваккер та С. С. Коваленко [3] пропонують замість бесід використовувати роз'яснення моральних норм, пов'язані з діяльністю учнів. Це сприяє зміцненню свідомості, умінь, навичок і звичок, спрямовує вольові зусилля, емоції, переживання, інтереси і прагнення школярів. Активізується самовиховання, правильне осмислення власного морального досвіду, що сприяє застосуванню цих норм у практику. Крім того, вихователям доцільно спрямовувати і коригувати читання підлітками книг, перегляд кінофільмів, театральних вистав тощо.

Досвідчені вчителі вміють спрямовувати зусилля учнів, прищепити їм навички самоконтролю, спрямувати на самовиховання. Адже, досить критично оцінюючи вчинки інших і свої власні, підлітки «вже вміють проаналізувати свої почуття, переживання. У них виникають прагнення до самовдосконалення» [3, с. 134–135].

Відомо, що учнів 5-9 класів дуже захоплює сила прикладів із життя великих людей, їхнього життя, висота їхнього морального ідеалу. Тому ефективними виявляються такі форми роботи: відзначення пам'ятних дат, зустрічі з видатними людьми, різні вечори (літературно-музичні), розумно організоване дозвілля. Безумовно,

вихователь повинен обережно і доцільно застосовувати такі методи, як заохочення і покарання.

На моральне формування особистості підлітків значний вплив має особа педагога, його знання, позитивний приклад, і навіть зовнішність. Таким чином, у сучасній школі неефективно застосовувати одноманітні традиційні методи та форми виховної роботи, зокрема, постійні бесіди-моралізування та вечори зустрічей. Значно ефективніше застосовувати метод прикладу, індивідуальні бесіди, лекцію, диспут, педагогічну вимогу, створення виховних ситуацій.

Отже, моральне виховання є необхідним процесом для кожного учня, особливо підлітка, тому що це перехідний вік, який має свої особливості. Вчитель повинен ставити собі за мету виконання усіх завдань морального виховання: формувати моральні поняття, погляди, переконання, виховувати моральні почуття, виробляти навички і звички моральної поведінки. Вплив дитячого колективу, роз'яснення моральних норм, приклад особи вихователя, формування навичок самоконтролю і самовиховання відіграють важливу роль у становленні моральності підлітка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дьюї Дж. Моральні принципи в освіті / Дж. Дьюї. Пер. з англ. М. Олійник. – Львів: Літопис, 2001. – 32 с.
2. Попович І. Формування моральних цінностей учнів / І. Попович // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2013. – № 3. – с. 9–11.
3. Цвелих Г. І., Ваккер Д. Л., Коваленко С. С. Методика морального виховання дітей молодшого і середнього віку. Метод. посібник для вчителів / Г. І. Цвелих, Д. Л. Ваккер, С. С. Коваленко. – К., Радянська школа, 1974. – 144 с.

Баліцька Л.

Науковий керівник – проф. Вільчинська Т. П.

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «БАТЬКІВЩИНА» В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ МИКОЛИ ВОРОНОГО ТА ВІЛЬЯМА БАТЛЕРА ЄЙТСА

Поняття концепту реалізується передусім через слово. Концептуалісти доводили, що загальні поняття («універсалиї») не існують у вигляді фізичних явищ, а являють собою продукт пізнавальної діяльності людини, тобто концепт. Концепти є об'єктами вивчення когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології. Їх дослідженням у цих галузях сьогодні займається багато вчених, зокрема О. Кубрякова, З. Попова, В. Жайворонок, Д. Лихачов, В. Карасик, В. Кононенко, Т. Космеда, В. Іващенко, М. Скаб та інші. Концепти в когнітивній лінгвістиці розглядають як набори смислів та понять, якими людина послуговується у своєму житті. На відміну від поняття, концепт є «одиноцею ментального рівня, якій властива національна специфіка» [3, с. 44]. На думку З. Попової та Й. Стерніна, концепт включає чуттєвий образ, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле. Структура концепту створена когнітивними класифікаторами і об'єднаними ними когнітивними ознаками, що відрізняються ступенем забарвлення у свідомості носіїв мови та упорядковуються у структурі концепту [8, с. 8]. Концепти формують концептуальну систему (концептосферу), яка є характерною та специфічною для кожного етносу і пов'язана з усіма концептами знань про світ.

Метою запропонованого повідомлення є розглянути та порівняти особливості лінгвалізації концептуалізованого образу батьківщини у творчості Миколи Вороного та Вільяма Єйтса, що значною мірою визначає специфіку індивідуально-авторських картин світу цих письменників.

Микола Вороний – талановитий поет, критик, перекладач, журналіст, громадсько-політичний діяч, театрознавець, який дуже багато зробив для розвитку України на мистецькій та політичній арені. Через те що не прийняв жовтневого перевороту, письменник змушений був емігрувати, тому частину свого життя провів поза межами Батьківщини. У своїх віршах порушував філософські, патріотичні та моральні проблеми. Поезія М. Вороного сповнена великої любові до українського народу. Він є автором збірок «Ліричні поезії» (1911), «В сяйві мрій» (1913), «Євшан-зілля» (1917), «За Україну!» (1921).

Його сучасник Вільям Батлер Єйтс – відомий ірландський англомовний письменник, драматург, політичний діяч, лауреат Нобелівської премії 1923 р. «В 90-х роках XIX ст. він став зачинателем ірландського відродження, а в 20-х – сам як сенатор Вільної Держави пережив його політичні наслідки й осмислив його кризу» [6, с. 5]. На думку Соломії Павличко, п'єси і вірші Єйтса – «специфічне відтворення міфологічного минулого, коли старі міфи стають вмістилищем нових ідей і міфів» [6, с. 13]. Перу цього письменника належать такі поетичні збірки, як «Мандри Ойсіна» (1889), «Вірші» (1895), «У семи лісах» (1903), «Башта» (1928), «У семи лісах» (1933), драма у віршах «Графиня Кетлін», поема «Вітер в очеретах» та багато інших творів.

М. Вороний та В. Б. Єйтс своєю творчістю підтримували кожен свій народ, що перебували – один під гнітом Радянського Союзу, а інший – Великої Британії. У їхній творчості відбилися культура та історія Ірландії й України з усією глибиною ментальності цих народів, що виявляється в їхніх мовах.

Концепт «батьківщина» посідає важливе місце у світовому мовно-культурному просторі. Він відображає сприйняття людиною того, що її оточує, тому пов'язаний із простором і об'єднує навколо себе багато інших концептів, які становлять відповідну концептосферу. Поширеними номенами цього концепту в поетиках обох авторів, як і в українській та ірландській лінгвокультурах, є лексеми *батьківщина*, *рідний*